

KEMALPAŞAZÂDE'NİN FELSEFE, EDEBİYAT VE DİNÎ İLİMLERDEKİ YERİ

Editör

Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

Fecr Yayınları: 566

KEMALPAŞAZÂDE’NİN
FELSEFE, EDEBİYAT VE
DİNÎ İLİMLERDEKİ YERİ

Editör
Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Eylül 2022

ISBN: 978-625-8304-13-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**KEMALPAŞAZÂDE'NİN
FELSEFE, EDEBİYAT VE
DİNÎ İLİMLERDEKİ YERİ**

Editör

Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

Ankara 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
Kemalpaşazâde'nin Hayatı ve Osmanlı Düşüncesindeki Yeri/Kemal SÖZEN ---	9
Kemalpaşazâde'nin Zihnî Varlık Problemine Yaklaşımı/Necmi DERİN -----	32
İbn Kemal Paşa'nın Zihni Varlık Tartışmasında 'Hakiki Önerme'ye Yaklaşımı/Mehmet AYDIN-----	39
Kemalpaşazâde'nin Beyânü'l-Vücûd Risâlesinde Vahdet-i Vücûd ile İlgili Görüşleri/Veysel AKKAYA-----	50
Kemalpaşazâde'ye Göre Mahiyetin Mec'uliyeti/Murat DEMİRKOL -----	58
Kemalpaşazâde'ye Göre Mahiyetlerin Sübûtu/Mahmut ŞİMŞAT -----	86
Kemalpaşazâde'nin Kötülük Sorununa Yaklaşımı/Ahmet Kamil CİHAN -----	106
Fâil-i Muhtâr ve Mûcib Bizzât Yerine Kemalpaşazâde'nin Mûcib-i Muhtar Teklifi/Mustafa Bilal ÖZTÜRK-----	116
Kemâlpaşazâde'nin Ahvâl Risâlesi Bağlamında Mûteahhirîn Kelâmçıların Hâl-ler Problemine Bakışı/Mehmet AKTAŞ-----	129
Şerhu Risâleti'l-Adud fi Sıfati'l-Kelâm Eseri Bağlamında Kemalpaşazâde'nin Kelâmullah ve Kelâm-ı Nefsî Algısı/Salih TUNA -----	149
Mezhebî Kimlik, Siyasal Mücadele ve Toplumsal Gerçeklik Sarmalında Bir Âlim-Bürokrat Olarak Kemalpaşazâde: Ebeveyn-i Resûl Risâlesi Bağlamında Bir Değerlendirme/Ulvi Murat KILAVUZ-----	167
Risâle li Hakîkî'z-Zenâdika Adlı Eseri Bağlamında İbn Kemal Paşa'nın Şahsında Din-Devlet İlişkileri/Faruk MERGEN-----	186
Kanûnî Devrinde "Müftî" ile Rumeli Kazaskeri Arasında Bir "Hüccet-i Şer'iyye" İhtilafı Yahut Kemalpaşazâde-Fenârîzâde Hesaplaşması/Mehmet GEL -----	209
Kemâlpaşazâde ve Tasavvuf/Mustafa Salim GÜVEN -----	240
Kemalpaşazâde'nin Kasidelerinde Dinî-Tasavvufi Muhteva/Sıtkı NAZİK ----	270

Kemâlpaşazâde'nin <i>Nigâristân</i>'ında Sûfi Tipolojileri/Betül İZMİRLİ -----	303
Kemâl Paşazâde <i>Dîvân</i>'ında Nasihat Üslûbu/Esma ŞAHİN ÖZTAŞ-----	323
Kemâl Paşazâde Divan'ında Toplum Hayatından Yansımalar/Murat KEKLİK --	343
Hanefî Aslî Kaynaklarının Tashîh ve Tenkîdi Üzerine: Kemâlpaşazâde'nin el-Vikâye'yi Islâhı Hakkında Bir Değerlendirme/Münir Yaşar KAYA -----	374
İbn Âbidîn'in Değerlendirmeleri Işığında Kemalpaşazâde'nin Hanefî Fıkhnıa Katkıları/Ayhan HIRA-----	393
İbn Kemal Paşa'nın Menşeu'l-İhtilâf Beyne'l-Eimme Risâlesinin 'Asır ve Zamana Bağlı İhtilaf' Kapsamında Analitik Bir Değerlendirmesi/Yüksel SALMAN-----	410
Cuma Namazında İstihlâf Meselesi: Kemalpaşazâde'nin Molla Hüsrev Eleştirisi/Orazsahet ORAZOV ve İbrahim TÜRKOĞLU-----	430
Kemalpaşazâde'nin Belâgat Tarihindeki Yeri/Hasan TAŞDELEN -----	442
Kemalpaşazâde Şemseddîn Ahmed'in Tefsirinde Dilbilimsel Yaklaşımları -Fâtiha Sûresi Örneği-/Servet DEMİRBAŞ -----	462
İzah, Tenkit ve Muhâkeme: İbn Kemâl Paşa'nın Envâru't-tenzîl Hâşiyesi/Ersin ÇELİK-----	477
Beyzâvî'ye Eleştirileri Bağlamında Kemâlpaşazâde'nin Bazı Tefsir İlkele-ri/Şükrü MADEN-----	493
Kemalpaşazâde'nin Kırk Hadis Şerhlerinde Eleştiriye Açık Bazı Yaklaşım ve Yorumlar/Muammer BAYRAKTUTAR -----	502
Kemalpaşazâde'nin 'Ameller Niyetlere Göredir' Hadisine Getirdiği Yorum ve Değerlendirme/İlyas CANIKLI-----	524

ÖN SÖZ

Bu kitap, iki makale hariç *13-14 Mayıs 2022 Uluslararası Kemalpaşazâde (İbn Kemal) Sempozyumu Bildirileri* (Ankara: Fecr Yayınları, 2022) ile *Kemalpaşazâde: Felsefe-Din-Edebiyat Araştırmaları* (Ankara: Fecr Yayınları, 2022) adlı kitaplarda yer alan metinlerden oluşmaktadır. Bu haliyle kitabımız bir derleme hüviyetindedir. Bu derleme yoluyla, Kemalpaşazâde'nin görüşleri ve bilimdeki konumu hakkında genel bilgi sahibi olmak isteyen okuyuculara bazı araştırmaların sunulması amaçlanmıştır.

Kemalpaşazâde'nin (İbn Kemal) hayatı ve eserleri hakkında Girişte bilgiler yer aldığı için burada ayrıca bilgi verilmemiştir. Kemalpaşazâde, Osmanlı bilim ve düşüncesi kadar genel dünya bilim ve düşüncesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda 16. Yüzyıl Osmanlı Devletinin etkili bir Şeyhülislamı olan Kemalpaşazâde'nin ilmî konumu kadar bürokrasi açısından konumu da araştırılmaya değerdir. Kemalpaşazâde'nin teliflerinin ağırlıklı kısmını fıkıh, dilbilim, felsefe ve kelim oluştursa da düşünürümüz tefsir, hadis, ahlak, tasavvuf, edebiyat ve tarih alanlarında da eserler vermiştir.

Kemalpaşazâde'nin değişik alanlardaki görüş ve yaklaşımlarını makale, bildiri, tez ve kitap şeklinde araştıran bilimsel çalışmalar son on yılda büyük bir ivme kaydetmiş görünmektedir. Yapılan araştırmalar, Osmanlı dönemindeki bilim hakkında ileri sürülen değersizleştirici iddiaların yanlışlığını ortaya koymaktadır. Seçtiğimiz eserler tüm içerikleriyle internet ortamlarında erişime açık olduğu için dileyen okuyucu buraya alamadığımız diğer çalışmalarını da okuyup inceleyebilir.

Bu derlemede çalışmalarını yayımladığımız Prof. Dr. Kemal Sözen, Doç. Dr. Necmi Derin, Doç. Dr. Mehmet Aydın, Doç. Dr. Veysel Akkaya, Doktora Öğrencisi Mahmut Şimşat, Prof. Dr. Ahmet Kamil Cihan, Arş. Gör. Dr. Mustafa Bilal Öztürk, Arş. Gör. Dr. Mehmet Aktaş, Arş. Gör. Dr. Salih Tuna, Doç. Dr. Ulvi Murat Kılavuz, Arş. Gör. Faruk Mergen, Doç. Dr. Mehmet Gel, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Salim Güven, Doç. Dr. Sıtkı Nazık, Arş. Gör. Dr. Betül İzmirli, Dr. Öğr. Üyesi Esmâ Şahin Öztaş, Dr. Öğr. Üyesi Murat Keklik, Dr. Öğr. Üyesi Münir Yaşar Kaya, Doç. Dr. Ayhan Hıra, Dr. Öğr. Üyesi Yüksel Salman, Dr. Öğr. Üyesi Orazsahet Orazov, Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Türkoğlu, Doç. Dr. Hasan Taşdelen, Dr. Öğr. Gör. Servet Demirbaş, Dr. Öğr. Üyesi Ersin Çelik, Doç. Dr. Şükrü Maden, Doç. Dr. Muammer Bayraktutar, Doç. Dr. İlyas Canikli'ye teşekkür ediyorum.

Son olarak, çalışmanın basımını üstlenen Fecr Yayınları editörü Hüseyin Nazlıyıldın başta olmak üzere, tüm çalışanlarına müteşekkirim.

Prof. Dr. Murat DEMİRKOL